

Politický vězeň, politický vizionář, pěstitel tulipánů. Originální osobnost Bohumila J. Kosovského

Jan SEIDL

Abstract: The paper deals with political activities and opinions of a prominent Czech spiritist of the 1930 s and 1940 s, Bohumil J. Kosovský, focusing on the period of the Communist regime in Czechoslovakia. A specific attention is paid to his illegal group (1948-1950), reason of his nine-year imprisonment in a forced-labor camp, and to a utopian project of a reform of the State he developed in mid-1960 s. In a secondary manner, some reflexions are developed concerning the use of security forces documents as biographical evidence.

Key words: Czech and Czechoslovak History; History of the 20th Century; Anti-Communist Resistance; Spiritism; State Security; Bohumil J. Kosovský; Lužany

Úvod

Postava Bohumila Jednoroviče Kosovského (1898–1987), mimořádné osobnosti, která svůj osud v poslední třetině svého dlouhého života spojila se západními Čechami, není v dosavadní literatuře neznámá. V roce 1999, dvanáct let po Kosovského úmrtí, vyšel ve sborníku *Pod Zelenou horou* biografický článek vzniklý na základě vyprávění pamětníka Michala Hranáče, který Kosovského dobře znal.^{1]} V roce 2011 byla kapitola o Kosovském a jeho literární činnosti v meziválečném období publikována v kolektivní monografii *Homosexualita v dějinách české kultury*.^{2]} Nyní již několik let funguje web Šílený adventista, nazvaný podle jednoho z Kosovského románů a provozovaný taktéž Michalem Hranáčem, který veřejnost stručně seznamuje s Kosovského životem a výtvarnou a literární tvorbou.^{3]}

1] Věra KOKOŠKOVÁ, Život, který se předbíhal, *Pod Zelenou horou*. Vlastivědný sborník jižního Plzeňska 2 (14), 1999, č. 3, s. 2–5. Narátor byl v posledních letech Kosovského života jeho úředně stanoveným opatrovníkem.

2] Roar LISHAUGEN – Jan SEIDL, *Generace Hlasu. Česká meziválečná homoerotická literatura a její tvůrci*, in: Martin C. Putna (ed.), *Homosexualita v dějinách české kultury*, Praha 2011, s. 209–280, o Kosovském s. 242–249.

3] <http://silenyadventista.adlib.cz/>[cit. dne 21. 10. 2018].

V tomto článku se zaměřím primárně na politické aktivity Bohumila J. Kosovského, které se výrazně rozvinuly především po roce 1948 a v různých formách směřovaly proti komunistickému režimu. Sekundárně tento článek chápu jako příspěvek k metodologii práce s prameny, konkrétněji k otázkám spojeným s využitím dokumentů vzniklých z činnosti represivních orgánů jako biografických pramenů.

Kritický pohled na pramennou základnu

Nejprve je tedy nutno představit okolnosti vzniku pramenné základny, z níž čerpám, které jsou pro svou specifickou klíčové pro kritickou interpretaci jejího obsahu. Bohumil J. Kosovský byl v roce 1950 vyšetřován pro protistátní činnost a posléze odsouzen k internaci v pracovním táboře. Z tohoto vyšetřování se dochovalo hromadné trestní oznámení, kde je Kosovskému věnováno několik desítek stran.^{4]} Z výkonu trestu byl Kosovský podmíněně propuštěn v roce 1959, poté přesídlil do Lužan, kde získal zaměstnání ve stanici pro šlechtění tulipánů, avšak již v roce 1966 byl obviněn znovu, tentokrát pro trestný čin pobuřování, kterého se měl dopustit tím, že v úzkém kruhu známých pronášel pod rouškou spiritistických seancí své politické názory a prognózy, které se rozcházely s oficiálním narativem. V obou případech byl během vyšetřování dotazován nejen na dotčený trestný čin, ale také poměrně obsáhle na celý svůj dosavadní život, své názory apod., v důsledku čehož se zachovaly rozsáhlé záznamy jeho autobiografického diskursu. Během druhého z uvedených trestních řízení, z něhož vzešel rovněž poměrně rozsáhlý spis,^{5]} nechali vyšetřovatelé prozkoumat Kosovského duševní stav, a na základě znaleckého posudku, jímž byl Kosovský shledán nepřičetným, bylo trestní řízení proti němu zastaveno. Naposledy se Bohumil J. Kosovský stal terčem pozornosti Státní bezpečnosti počátkem osmdesátých let, avšak v tomto případě již nebyl přímo vyšetřován a příslušná dokumentace je velmi sporá.^{6]}

Psychiatrický posudek ze dne 14. července 1966 u Bohumila J. Kosovského konstatuje *„rozvíjející se stařeckou (senilní) demenci, a to u jedince již premorbidně (tj. před vznikem nemoci) silně psychopatického, s rysy nadměrného sebehodnocení, hysterickými, zčásti i disociálními, a sexuální deviací*

4] Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), S/2-124-17.

5] ABS, vyšetřovací spis V-8053 MV.

6] ABS, signální svazek 7359 Plzeň.

(*efebofilii*)“.^{7]} Znalci Božek Slavík a Jan Martilík dále uvedli, že Kosovského myšlení „je silně ovlivněno ovládací představou o vlastních význačných schopnostech parapsychologických, vývyššími představami o osobních kvalitách spisovatelských, filosofických, výtvarně-uměleckých, vědecko-technických, a dalších. Tyto ovládací představy a megalomanské zaujetí vlastní osobou se zdají naprosto nepřístupny objektivní kritice, a ovlivňují značně konání vyšetřovaného.“^{8]}

Tento dojem do jisté míry vyvolává i autorské gesto, které Kosovský zaujal ve svých literárních pracích z třicátých let, především v románu Šílený adventista (1931).^{9]} Nestává se vždy, že máme možnost konfrontovat svůj dojem o povahových charakteristikách historických aktérů, který získáme studiem jejich textů, s analytickou studií jejich současníků. V tomto případě tomu tak ovšem je a zdá se, že citovaný psychiatrický rozbor, třebaže pochází ze šedesátých let, nabízí určitý klíč jak k četbě Kosovského prací z let třicátých i šedesátých, tak k jeho konání na konci let čtyřicátých.

Pokud jde o interpretaci autobiografických údajů, které jsou zaznamenány v protokolech z jeho výsledků a lékařských vyšetření v roce 1966, je tedy třeba si uvědomit, že kromě klasické mřížky, přes niž je třeba takové prameny číst (jde o parafrázi, eventuálně v kratších úsecích citaci aktérovy promluvy, kterou provedl anonymní zapisovatel; aktér, který cítil, že co vypoví, bude mít vliv na jeho další osud, mohl realitu vědomě či nevědomě modulovat či z ní sdělit pouze určité výseky apod.), přistupuje v případě Bohumila J. Kosovského ještě druhá mřížka, kterou v jeho podání referenční skutečnost prochází, a sice mřížka jeho specifického povahového ustrojení. V jeho výpovědích tedy lze vyzorovat určité jádro, které pravděpodobně odpovídá faktické skutečnosti, avšak k jeho vlastnímu hodnocení prvků, které toto jádro tvoří, je nutno přistupovat obezřetně.

Zároveň však nelze ani závěry psychiatrického vyšetření brát bez dalšího jako „objektivní“ pravdu a prohlásit Bohumila J. Kosovského jednoduše za duševně nemocného, a jeho dílo z toho důvodu snad za irelevantní. Stejně jako měl při výsledku nějakou vlastní motivaci vyšetřovaný i vyšetřovatel, a tato motivace se mohla promítnout do toho, co první z nich řekl a co druhý z nich zapsal, nelze předpokládat zcela nemotivovaný postoj ani v případě znalců, kteří zkoumali duševní stav, a ostatně ani v případě zkoumaného. V případě

7] ABS, vyšetřovací spis V-8053 MV, fol. 34.

8] Tamtéž, fol. 32.

9] Srov. R. LISHAUGEN – J. SEIDL, *Generace Hlasu*, s. 246–249. Pasáže v této kapitole, které se týkají konkrétních literárních děl, napsal Roar Lishaugen. Poslední věta kapitoly o Kosovském na s. 249, kde se konstatuje jeho vyšinitost, je z pera editora Martina C. Putny.

Kosovského bylo toto zkoumání nařízeno na žádost jeho obhájkyň a těžko předpokládat, že Kosovský nevěděl, že bude-li shledán nepřičetným, vyhne se dalším nepřijemnostem s trestním řízením, případně i odsouzením.

Pozoruhodné a velmi cenné jsou z tohoto kritického pohledu oba počiny, které vznikly díky Michalu Hranáčovi. Přinášejí řadu faktografických údajů z Kosovského života, avšak především podávají bezprostřední svědectví o tom, že Kosovský o své nevšední povaze věděl,^{10]} ale že přestože se mu kvůli ní někteří lidé vyhýbali, pro řadu jiných byl právě touto povahou inspirativní. Na webu Šílený adventista Hranáč uvádí, že Kosovský dostal v Lužanech velmi skromný příbytek „*hned u tulipánových polí. Pro květy tulipánů si chodili lidé z širokého okolí. Kosovský nebyl nikdy sám. V létě na stanici přijížděli brigádníci. A pomalu se stalo zvykem, že se všichni scházeli u Kosovského kde poslouchali jeho přednášky o metafyzice a o životě.*“^{11]} A toto konstatování verifikuje i dokumentace StB z počátku 80. let, kdy hlavním důvodem její nespokojenosti byl právě Kosovského vliv na mládež (viz níže). O tom, že jej zdaleka všichni nevnímali jako „blázna“, který nemá světu co podstatného říci, konečně svědčí i skutečnost, doložená na webu Šílený adventista fotografiemi, že jej v roce 1974 přijal pražský biskup František Tomášek, který od něj přijal plátno s obrazem Anežky České.^{12]}

Kosovského duševní originalita tedy není žádným tajemstvím a nelze ji ani přeházet mlčením, ani kvůli ní Kosovského dílo apriori bagatelizovat. Naopak je třeba s ní počítat jako s podstatným rysem, který umožní pochopit jak jeho diskurs, tak jeho disidentskou činnost, jejíž realnost je nepochybná.

Život B. J. Kosovského do roku 1948

Obraťme nyní pozornost k samotnému životu Bohumila Jednoroviče Kosovského. Narodil se 28. dubna 1898 v Hořicích. Podle podání Michala Hranáče pocházel Kosovského otec ze starého ruského šlechtického rodu

---

10] Závěr článku zní takto: „*Byl jiný než ostatní. Věděl o své jinakosti a statečně nesl svoji schopnost chápání kosmických zákonů jako dar, nikoliv jako úděl. Přes všechny překážky se o své vědomosti vždy snažil podělit s těmi, kteří byli ochotni naslouchat. Každý, kdo ho poznal blíže, hovoří o tom, že byl dokonalým psychoanalytikem, který se dokázal vcítit do druhého a odstraňovat jeho trampoty, vlévat do něho sílu a naději. Člověk od něho odcházel jako vykoupaný. Přes všechno se s ním lidé – až na výjimky – komunikovat báli. A právě pro ně je psána tato vzpomínka.*“ (V. KOKOŠKOVÁ, Život, s. 5).

11] <http://silenyadventista.adlib.cz/fotografie/> [cit. dne 21. 10. 2018].

12] Tamtéž.

Jednorovičů-Kosakovských, avšak jak se dostal do Čech, není známo.^{13]} Rodiče měli ještě mladší dceru a vlastnili drobný obchod s hračkami a užitým uměním. Z rodiny na Bohumila J. Kosovského působila mimořádným vlivem teta a babička, které se pohybovaly ve spiritistických kruzích a pěstovaly „*podhorský spiritismus (...) erbenovsk[ého], miletinsk[ého] okruhu*“.^{14]} Po absolvování obecné a měšťanské školy se v Jičíně vyučil obchodním příručím a zároveň tamtéž vystudoval obchodní školu. V této době také navázal první homoerotický vztah, o kterém se v roce 1966 vyjádřil: „*Byl to už tehdy trvalejší přátelský vztah i s tou patinou té sexuální variace, bylo to prostě stoprocentní přátelství.*“^{15]} V roce 1916 narukoval do armády, v níž zůstal jako rotmistr i po vzniku republiky, avšak v roce 1923 byl podmíněně odsouzen pro homosexuální „delikt“ a superarbitrován.^{16]} Následně působil několik let v aparátu senátorského klubu národně demokratické strany^{17]} a poté v brněnské zbrojovce, kde podle svých slov ze šedesátých let pracoval jako chemik.

Otázka Kosovského znalostí a praktických výsledků v oboru chemie je příkladem kontextu, v němž je nutno k jeho údajům přistupovat s krajní obezřetností. Na výslovný dotaz vyšetřovatele v roce 1966 připustil, že žádné vzdělání v tomto oboru neměl, že však nabyl řadu znalostí samostudiem.^{18]} Lékařům, kteří vyšetřovali jeho duševní stav, řekl, že „*předchozí teoretická znalost u něho nemusela (...) být tak hluboká*“,^{19]} neboť v brněnské zbrojovce, kde podle svých slov „řešil (...) výzkum chromování a různé elektrogalyvanické postupy“^{20]} a zejména pak „*vyřešil úkol na hromadném hnědění zbraní*,^{21]} „*postřehl (...) dalekosáhle celý postup*“,^{22]} a třebaže již v roce 1928 ze zbrojovky odešel, měla o něj velký zájem ještě po dvaceti letech. Chemickému výzkumu

---

13] V. KOKOŠKOVÁ, Život, s. 2.

14] ABS, vyšetřovací spis V-8053 MV, fol. 25. Michal Hranáč k tomu uvádí: „*Až na to, že od malička rád maloval, příliš se od svých vrstevníků nelišil. Na počátku puberty však stačila jedna návštěva u zubaře a jedna banální injekce proti bolesti, aby došlo k náhlé iniciaci Bohumilových dosud drímajících mediálních schopností.*“ (V. KOKOŠKOVÁ, Život, s. 2).

15] ABS, vyšetřovací spis V-8053 MV, fol. 26.

16] Tamtéž, fol. 26.

17] Tuto skutečnost potvrzuje též Kosovského korespondence se Zdeňkem Kalistou z let 1926–1927 (Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Zdeněk Kalista, korespondence přijatá, Bohumil Kosovský Zdeňku Kalistovi).

18] ABS, vyšetřovací spis V-8053 MV, fol. 68–69.

19] Tamtéž, fol. 27.

20] Tamtéž, fol. 27.

21] Tamtéž, fol. 68.

22] Tamtéž, fol. 27. Blíže k tomu dodal: „*Mám určité schopnosti, krátkou praxi a dobrou intuici*“ (tamtéž).

se poté věnoval ve své soukromé laboratoři v Praze,^{23]} kam se přestěhoval, neboť chtěl proniknout do pražských uměleckých kruhů.

Následující období strávené v hlavním městě je dobou Kosovského spolupráce s hnutím sexuálních menšin,^{24]} která se projevovala především tak, že přispíval do časopisů *Hlas sexuální menšiny* a *Nový hlas*,^{25]} a zejména také jeho prvních literárních pokusů. Pod pseudonymem Ivan Horný vydal epistolární novelu *Duše trampa* (1931)^{26]} o níž v roce 1966 prohlásil, že to je „freudovsky zaměřená práce“,^{27]} a román *Šílený adventista* (taktéž 1931),^{28]} který z téhož odstupu hodnotil jako „politick[ou] utopi[i], jež sledovala Evropu kol r. 2000. Tehdy budou soutěžit 2 demokracie, severní a jižní.“^{29]} Psychiatři Slavík a Martilík zaznamenali ještě další Kosovského údaje o této knize: „Šílený adventista je pouze symbolem, i když ho vylíčil jako skutečného člověka. Je to dílo silně filosoficky zaměřené. Mluví tam o vládě intelektuálů. Převzali to Havlovi k filmování, ale nesehnali na to režiséra.“^{30]} Bohumil J. Kosovský dále o svých literárních pracích uvedl, že „byly zhusta psány v Březinově díkci,

23] Zde se věnoval bádání, které vycházelo z jeho zájmu o „regeneraci krevní – a to homeopaticky a ve spojitosti se spirítismem“ (tamtéž). Psychiatři ti znalci ve svém posudku ze šedesátých let zaznamenali v přímé i nepřímé řeči ještě tato Kosovského vyjádření k tomuto aspektu jeho činnosti: „Některá média mají velký úspěch v homeopatické léčbě. Jednalo se tu o silné výtažky z jedné indické rostliny (...). Dělal z toho extrakty, jež prý pak zkoušel Dr. Podroužek. Testy dopadly znamenitě (...), stále to zkoumal dále (...), pracoval na tom 10 let, a to až do příchodu Němců“ (tamtéž, fol. 27). V tomto posudku je také popsán jeden Kosovského konkrétní chemický objev, a sice náhražka sosnové pryskyřice – šlo o „překvašení havarované mouky, což se pak muselo katalysovat do nebuničitého stavu – svazu, čímž [vznikla hmota] podoby hutného škrobu“ (tamtéž, fol. 28).

24] K tomuto hnutí viz blíže: Jan SEIDL a kol., *Od žaláře k oltáři. Emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, Brno 2012, oddíl 3/.

25] K vývoji tohoto časopisu viz blíže: Roar LISHAUGEN, *Nejistá sezóna jiné literatury. Osudy časopisu Hlas sexuální menšiny*, Dějiny a současnost 29, 2007, č. 12, s. 33–35; a J. SEIDL, *Od žaláře k oltáři*, kapitola 3/6/.

26] R. LISHAUGEN – J. SEIDL, *Generace Hlasu*, s. 247–248. Zajímavý údaj o vzniku této knihy je obsažen v článku Věry Kokoškové: „(...) Sám se rozhodl hledat štěstí v Praze. (...) Začal se hodně stýkat s umělci, především malíři. Z nich se nejvíce sblížil s Alfonsem Muchou a brzy byl v jeho rodině jako doma. Jen z náznaků lze využít jeho nenaplněný vztah s Muchovou dcerou Jarkou. Zato syna Jiřího, nevalného studenta, se rozhodl podržet tím, že mu jako první podsunul spisovatelské pero. Pod pseudonymem REKTUS vydal Bohumil Kosovský knížku „Duše trampa“ a jako autora označil Muchu mladšího.“ (V. KOKOŠKOVÁ, *Život*, s. 2). Knihu tedy napsal Kosovský a Muchu pouze formálně připsal jako spoluautora.

27] ABS, vyšetřovací spis V-8053 MV, fol. 27.

28] R. LISHAUGEN – J. SEIDL, *Generace Hlasu* s. 248–249.

29] ABS, vyšetřovací spis V-8053 MV, fol. 27.

30] Tamtéž, fol. 27. Ohledně bratří Havlů znalcům také sdělil, že byl „ředitelem v rámci [jejich] podniku (...) v Lucerně“, avšak znalci sami k tomuto údaji do závorcky připsali výmluvný otazník (tamtéž, fol. 26).

neboť pěstoval Březinův kult (...). V tomto duchu napsal pak ‚Legendu o svatém Husovi‘ (...). Měl připraven i další román ‚Pavel Maria Magdal‘, což měla být jeho osobní zpověď, již předložil ku vydání, ale rukopis byl zabaven.^{31]}

V této době se živil spiritistickými přednáškami, které pořádal po celé republice „Svaz spiritistů a metafyziků“, jehož byl členem.^{32]} O povaze jeho přednášek si lze učinit představu z článku Věry Kokoškové: „*Tradovalo se, že dokázal hovořit strhujícím způsobem na jakékoliv téma, které mu třeba těsně před vystoupením náhodně vyhledali ve slovníku. Nedostatek vzdělání zřejmě nepociťoval; on sám hovořil o tom, že se pohybuje ve čtvrté dimenzi vědomí a je pouze tlumočnickem Vyšší inteligence.*“^{33]} V posledních dvou letech před okupací pracoval také v nakladatelství Žlutý stůl.^{34]}

Za německé okupace byl vězněn pro další homosexuální „delikt“, avšak jeho jednotlivá vyjádření o tomto období si chronologicky i věcně navzájem odporují. V roce 1947 řekl komisi, která vyšetřovala obvinění z „provinění proti národní cti“, ^{35]} že „do zatčení v roce 1942 (...) byl zapojen do ilegálních skupin, jimž (...) dodával zprávy z Anglie“^{36]} a že byl odsouzen krajským soudem v Praze na 19 měsíců. Z tohoto titulu také krátce po válce žádal o přijetí do Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých, avšak jeho žádost byla zamítnuta s poznámkou, že byl vězněn pro mravnostní delikt.^{37]} Naproti tomu

31] Tamtéž, fol. 27–28.

32] Tamtéž, fol. 28.

33] V. KOKOŠKOVÁ, Život, s. 2.

34] Tamtéž, fol. 28; Kosovský uvádí, že se stal vedoucím tohoto nakladatelství, avšak tento údaj nepovažují za věrohodný.

35] Kosovský byl z tohoto provinění (podle tzv. malého retribučního dekretu) obviněn proto, že byl nalezen dopis ze dne 9. srpna 1942, v němž píše ministru Emanuelu Moravcovi, že se chce aktivně připojit k jeho výzvě „*kulturním pracovníkům českého národa*“, a žádá ho proto o povolení, aby směl vydat sérii pohlednic a ilustrovaných sešitů s názvem *Deutsche Geschichte*, které měly ilustrovat významné etapy z dějin „*německého národa i tím i jiných evropských národů*“ (ABS Praha, Zemský odbor bezpečnosti II, sign. 315-166-21). Kosovský se v roce 1947 hájil, že šlo o část práce, kterou připravoval již před válkou a jejíž název měl patrně znít *Obráz evropské civilizace* (v protokolu z výslechu zaznamenáno jako „*obraz Evropské civilizace*“ (Archiv hl. m. Prahy (dále jen AHMP), fond Malý dekret, spis Bohumila Jednoroviče Kosovského)). Tato práce měla obsahovat „*historické doklady umění [a] věd slovanských národů (...), a jelikož práce byla [koncipována] jako historická, měla značiti i německé vlivy na ostatní národy, protože část se týkala i německé historie*“ (tamtéž). K tomu dodal: „*Poněvač [sic! – takto v protokolu] jsem věděl, že za okupace bych se slovanským dílem neprorazil, rozhodl jsem se vydati pouze část tohoto díla vztahující se k historii německé*“ (tamtéž). Komise se nakonec unesla na zastavení trestního řízení proti Kosovskému, neboť došla k závěru, že nebylo prokázáno naplnění skutkové podstaty podle malého retribučního dekretu.

36] AHMP, fond Malý dekret, spis Bohumila Jednoroviče Kosovského.

37] Národní archiv, Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor, Praha, karton 19, dokument „Seznam zamítnutých členů“, nedatováno.

v šedesátých letech se již účasti v odboji nedovolával. Znalci, kteří zkoumali jeho duševní stav, k období okupace zaznamenali: „*Po roce 1939 byl likvidován ‚Žlutý stůl‘. Prováděl tedy dále svazové přednášky, a to po dobu asi 4 let (...). Měl pak malý malér s jedním ešebem, jenž byl zatčen, udal vyšetřovaného, tento byl 1 1/2 roku na Borech.*“^{38]} Odsud měl být v roce 1944 podle svých slov převezen do Osvětimi, avšak protože onemocněl, byl z transportu vyňat a léčen v Praze na Bulovce, pak znovu zatčen a internován v koncentračním táboře v Brně. Zde byl osvobozen.^{39]} Vyšetřovateli konečně o týden později vypověděl, že byl vězněn v Brně od roku 1940 do roku 1945, přičemž zatčen byl původně českou policií a poté předán německé policii.^{40]} Jediný pravděpodobný závěr, který lze z těchto zmatených údajů učinit, je, že byl za okupace skutečně vězněn, pravděpodobně podle protektorátního práva, a že jednou z příčin jeho uvěznění mohl být skutečně homosexuální delikt (stejnou roli však mohl hrát způsob jeho obživy).

„Ilegální skupina Kosovského“

Údaje o životě Bohumila J. Kosovského v době po osvobození obsahuje již výše uvedené hromadné trestní oznámení z roku 1950,^{41]} které vyústilo v jeho odsouzení státním soudem v Praze – v tomto případě je již věrohodně dokumentováno, že prováděl ilegální činnost, jíž sledoval boj proti totalitnímu režimu. Při vyšetřování vypověděl, že v roce 1946 při svém pobytu v Bílině, kde se pokoušel uplatnit ve veřejném životě, zanevřel na KSČ. Sám o svých tamních aktivitách prohlásil: „*Pracoval jsem na znovuvybudování lázeňského města Bíliny,*“^{42]} a upřesnil, že se jednalo o plány na podchycení léčebných pramenů ve prospěch města a na výstavbu hospice, které vyhotovil „*na vyzvání tehdejší radnice, kde byli ve většině sociální demokraté a v menšině ostatní tři občanské strany*“^{43]}. Po volbách v roce 1946, kdy sociální demokracie ztratila většinu v bílinském MNV, přestala nová městská reprezentace, v níž dominovala KSČ, jevit o Kosovského plány zájem. Dle jeho slov z roku 1950 členové bílinské organizace KSČ „*zbořili [jeho] dílo a způsobili v [jeho] myšlení na politiku obrat*“.^{43]}

38] ABS, vyšetřovací spis V-8053 MV, fol. 28.

39] Tamtéž, fol. 28.

40] Tamtéž, fol. 68.

41] ABS, S/2-124-17.

42] ABS, S/2-124-17, fol. 70.

43] Tamtéž.

Z trestního oznámení přitom vysvítá i komunistický pohled na Kosovského působení v Bílině – prokuratura ve svém resumé uvádí, že Kosovský v Bílině „předstíral, že je býv. nakladatel, býv. ukrajinský emigrant, býv. papežský komoří a tajemník předmnichovského parlamentu. V Bílině se Kosovský projevoval jako nějaký mecenáš a snažil se získati podvodně peníze.“^{44]} Kosovského bílinské období bylo ukončeno dalším homosexuálním deliktem.^{45]}

Do následující fáze, která začala komunistickým převratem v roce 1948 a patří v životě Bohumila J. Kosovského k nejpozoruhodnějším, nás nejlépe uvede úryvek z incipitu uvedeného trestního oznámení: „*Po únorových událostech 1948, když byla Národní fronta od reakčních živlů očištěna, přešly tyto do podzemí a převážnou methodou jejich práce se stala špionáž, rozvratná propaganda, rozšiřování protistátních letáků, teroristické akty a různá reakční spiknutí. Při své velezrádné práci spoléhají zbytky reakce na válku mezi západem a východem a proto připravují v ČSR převrat, aby mohly pro sebe urvati co největší podíl na moci a vykořisťování pracujících. Zakládají proto ilegální organisace, navazují spojení na zahraniční velezrádné uprchlíky, pro které získávají různé zprávy hospodářského, nebo politického významu a dopravují je za hranice. Jednou takovou skupinou, většinou z řad intelektuálů a profesorů jsou osoby, uvedené v tomto trestním oznámení, které ilegálně pracovaly pod vedením Bohumila Jednoroviče Kosovského. Kosovský, bezcharakterní individuum, který byl v roce 1946 trestán pro homoseksualitu (sic!), od roku 1945 vůbec rádně nepracoval a ve své nenávisti k lidově demokratickému zřízení šel tak daleko, že po únoru 1948 založil ilegální skupinu.*“^{46]}

S ilegální činností započal Bohumil J. Kosovský hned v březnu 1948, kdy pozval do svého pražského bytu čtyři známé a domluvil s nimi, že vytvoří skupinu, jejímž úkolem bude „*paralelizovati vlyv KSČ*“^{47]} (sic!). Do této pětky patřil též generál Jozef Kristin (1897–1970), který byl nedlouho předtím postaven novou komunistickou mocí mimo vojenskou službu a chystal se

---

44] Tamtéž, fol. 23. Z toho, co je ze studovaných pramenů o Bohumilu J. Kosovském známo, lze usoudit, že vše, co o sobě v Bílině podle tohoto podání „předstíral“, vycházelo z určitého pravdivého základu, jen to bylo poněkud amplifikováno (ve skutečnosti: bývalý pracovník nakladatelství, potomek ukrajinských či ruských emigrantů, pracovník aparátu jednoho z klubů jedné komory bývalého parlamentu). Pouze motiv „papežského komořího“ se nikde jinde v pramenech nevyskytuje.

45] ABS, tamtéž.

46] ABS Praha, tamtéž, fol. 19.

47] ABS Praha, tamtéž, fol. 71. Protokol o výsleších B. J. Kosovského se hemží pravopisnými chybami, které je nutno přičíst na vrub zapisovatele. Otázkou však je, zda „paralelizovat“ ve významu „paralyzovat“ neřikal sám Kosovský, neboť toto slovo s tímto denotátem se v protokolu objevuje systematicky.

přestěhovat z Prahy domů na Slovensko, či sochař Bohumil Zvěřina. Kosovský záhy získal kontakt ještě na generála Bohuslava Ečera (1893–1954), a to přes jeho sekretářku Milušku Kašlíkovou. Rozhodl se, že s oběma generály uprche na západ, kde by „pomohli založiti zahraniční odboj a novou vládu“,^{48]} neboť je tam „velký nedostatek vedoucích osobností pro založení odboje a nové vlády“.^{49]} Plánoval, že zahraniční odboj zorganizují v součinnosti s generálem Sergejem Ingrem (1894–1956), odpůrcem komunistického režimu, který v té době ještě působil na československém velvyslanectví v Haagu.

Zdá se však, že celý tento plán byl pouze Kosovského přáním, podporovaným sice některými příslušníky skupiny,^{50]} avšak že především postrádal souhlas obou generálů, s nimiž chtěl Kosovský utéci. Jozef Kristin mu telegramem vzkázal, že nikam nepojede, načež zklamaný Kosovský stanovil termín srazu na hlavním nádraží v Praze již jen pro sebe, Bohuslava Ečera (s nímž se patrně nikdy ani naživo neseťkal) a Milušku Kašlíkovou, která měla podle jeho plánu jet také. V daný den se v šest hodin ráno na nádraží kromě Kosovského dostavil pouze Bohumil Zvěřina jako morální podpora, a když do sedmi hodin nepřišel nikdo další, Kosovský akci zrušil.

Přes toto fiasko však skupina vykazovala reálnou činnost, a to zejména na převáděním zájemců do americké zóny v Německu, které měl na starosti zejména Bohumil Zvěřina a částečně se na něm podílel též Kosovský. Podle trestního oznámení z roku 1950 takto za dva roky své působnosti skupina zajistila přechod přibližně dvaceti lidí.^{51]} Vedle toho skupina shromažďovala informace ze Západu, a to jednak z tamního rozhlasu, a jednak z různých ústních podání, a dále je šířila. Samotná ilegální skupina se průběžně rozrůstala o další spolupracovníky, takže trestní oznámení zní na 32 jmen, přičemž je v něm poznamenáno, že „ostatní osoby, které se vyskytují ve výpovědích, jsou realizovány samostatně“.^{52]} Značná část členů skupiny se rekrutovala ze spiritistických kroužků, v nichž Kosovský stále přednášel. V závěrečné fázi své činnosti se do činnosti skupiny zapojili též někteří vyučující a studenti anglického gymnázia v Praze. Skupina byla odhalena na jaře 1950 – konkrétně Bohumil J. Kosovský byl zatčen 22. března.^{53]}

48] Tamtéž, fol. 77.

49] Tamtéž, fol. 78.

50] Kosovský při výslechu citoval vyjádření členky své skupiny Anny Šandorové, která si od útěku jeho a obou generálů slíbvala, že „alespoň v zahraničí budou řádní lidé, kteří povedou zahraniční odboj, lepší, než společnost která se nachází v zahraničí kolem Zenkla“ (tamtéž, fol. 79).

51] Tamtéž, fol. 22.

52] Tamtéž, fol. 18.

53] Tamtéž, fol. 93.

Z trestního oznámení jednoznačně vysvítá, že vyšetřovatelé považovali za hlavního inspirátora a organizátora skupiny Bohumila J. Kosovského^{54]} (skupinu, která neměla žádný endonymní název, nazývali „illegální skupina Kosovského“), který podle nich „*svoji vinu po dlouhotrvajícím zapírání pod tíhou důkazů doznal. Během vyšetřování se projevil jako rafinovaná osoba, která stálým měněním výpovědí se snaží svoji činnost zastříti.*“^{55]} V celkovém hodnocení významu skupiny pak uvedli, že „*přesto, že by se jí rozhodně nepodařilo provést v ČSR převrat, svou rozvratnou činností napáchala nedozírné škody. Je pro ní charakteristické, že v ní není zapojen ani jeden dělník a že její příslušníky tvoří pouze t. zv. lepší lidé, kterým se v lidově demokratické republice vedlo velmi dobře, ale přesto ji nestydatě a z nenávisti rozvraceli v zájmu západních imperialistů.*“^{56]}

Z dnešního pohledu je zřejmé, že Bohumil J. Kosovský přistupoval k organizování ilegální skupiny s nepřiměřenými ambicemi. Je nutno dát za pravdu komunistické prokuratuře, že se této skupině nemohlo podařit provést v Československu převrat; těžko však najít nějakou aktivitu v rámci třetího odboje, u níž bychom mohli dospět k opačnému závěru. Zůstává skutečností, že Kosovský i ostatní členové skupiny projevili značnou odvahu, pomohli řadě lidí dostat se do svobodného světa a byli za svou protikomunistickou činnost tvrdě potrestáni.

K samotnému soudnímu řízení s Kosovským a jeho věznění se ve studovaných pramenech neobjevují žádné přímé informace. V roce 1966 uvedl, že byl odsouzen na dvacet let odnětí svobody a že mu poté nejvyšší soud trest zkrátil na sedmáct let.^{57]} Trest si odpykával v obávaném pracovním táboře Bytíz na Příbramsku, kde byl nejprve nasazen na práci v uranovém dole a poté, co se vážně zranil, na lehčí práci ve skladu.^{58]}

„Magna Charta Libertatum Intelektualis“

Dne 7. listopadu 1959 – datum zřejmě nebylo zvoleno náhodně – byl z výkonu trestu podmíněně propuštěn a s pomocí přátel sehnal zaměstnání na zámku

---

54] Za něj se ostatně považoval také Kosovský sám (tamtéž, fol. 94).

55] Tamtéž, fol. 28.

56] Tamtéž, fol. 23.

57] ABS, vyšetřovací spis V-8053 MV, fol. 69.

58] Tamtéž, fol. 42. Srov. též V. KOKOŠKOVÁ, Život, s. 4.

v Lužanech u Přeštic, který patřil Hlávkově nadaci.^{59]} V roce 1961 pak přešel do zaměstnání ve šlechtitelské a semenářské stanici v Lužanech,^{60]} která byla zaměřena na pěstování tulipánů. Bohumil J. Kosovský zde pracoval jako zahradnický dělník.^{61]} V Lužanech žil spíše samotářským životem, a jak uvedl v roce 1966 pro potřeby Kosovského vyšetřování předseda lužanského MNV František Červený, „jeho chování na veřejnosti bylo velmi dobré a pro svoji tichou povahu byl u místních občanů oblíben“.^{62]} V podobném duchu se vyjádřil ve svém posudku také předseda ZV ROH Jiří Bořil, který napsal, že „pokud se účastní schůzí či školení pracovníků šlechtění, vždy mlčí, nikdy se neprojevil vlastním názorem.“^{63]} Se spolupracovníky nevede příliš řečí, naprosto ne politické nebo veřejné. Má svoje, v mnohém podrobné, znalosti chemika-lékaře, rád poradí léčením bylinami.“^{64]} Jiří Bořil konečně také napsal: „Pokud sledujeme jeho život mimo práci, po večerech mnoho píše na vlastním psacím stroji (není známo co), přijímá návštěvy mužů buď mladých 15–18 let, či starších 30–40 let.“^{65]}

Co psal Bohumil J. Kosovský po večerech na psacím stroji,^{66]} zjistila StB při domovní prohlídce v jeho bytě 30. března 1966,^{67]} při níž zabavila 31

59] Hlávkova nadace jako jediná z českých nadací nebyla zrušena komunistickým režimem, a udržela si tak právní kontinuitu od svého založení v roce 1904 až do současnosti, srov. http://www.hlavkovadanace.cz/o_nadaci.php [cit. dne 21. 10. 2018].

60] ABS, vyšetřovací spis V-8053 MV, fol. 69.

61] Pro Kosovského je typické, jak svůj odchod do Lužan popsal lékařským znalcům: „Bylo mi pak doporučeno, abych se ujal St. rezervace v Lužanech, jako její vedoucí s příslušnými zahradnickými pracemi“ (tamtéž, fol. 29). Že šlo o dělnickou pozici, však potvrzuje posudek jeho nadřízeného ze dne 12. dubna 1966, který si vyžádala StB (tamtéž, fol. 188).

62] Vyjádření MNV v Lužanech o Bohumilu J. Kosovském ze dne 14. dubna 1966. Tamtéž, fol. 189.

63] Že schůze Kosovského zajímaly, ovšem ne v tom smyslu, který by patrně uvítal autor posudku, vysvítá z protokolu o vyšetření Kosovského duševního stavu, kde znalci zaznamenali jeho popis situace na pracovišti: „Osobně prý byl v Lužanech spokojen. Nic mu tam nevadilo. Jeho se prý osobní vztahy tam nijak nedotýkaly. Jeho přímý nadřízený k němu byl kamarádký. Akce proti němu dělal prý nový vedoucí. Doporučoval mu, aby hledal místo někde jinde. Jinak prý nepamatuje, co ještě jinak proti němu podnikl. Vedoucího považoval za malého napoleonka. Studoval jeho chování na schůzích, v práci i jinde. Zajímalo ho to, jak si tam zařizuje samovládu. Napsal o tom pojednání ‚Gang zbořilovský‘.“ (tamtéž, fol. 29).

64] Vyjádření ŠS Lužany o Bohumilu J. Kosovském ze dne 12. dubna 1966. Tamtéž, fol. 188.

65] Tamtéž, fol. 188.

66] Lékařům, kteří vyšetřovali jeho duševní stav, řekl, že píše denně od 17 do 22 hod a v sobotu a neděli celý den (tamtéž, fol. 29) a že veškerá svá literární díla vytvořil „mediálně“. Tento postup popsal následovně: „Není to yoga, donutím se ku zvláštnímu klidu, který není pravou autohypnózou, musím se nejprve soustředit u psacího stolu, přečtu si poslední 2 stránky svého díla, a pak mohu po 3–4 hodiny sledovat svou vlastní myšlenku – a to bez jakýchkoliv pomůcek. Mými mistry jsou Leonardo da Vinci, Karel Čapek, Tomáš Masaryk, atd. Mám přítom pocit zprostředkovatele v pravém slova smyslu, jakoby mými ústy hovořil Čapek, atd.“ (tamtéž).

67] Státní bezpečnost Kosovského „rozpracovávala“ od roku 1965, kdy na něj zavedla „pozoro-

různých písemností; jejich seznam tvoří vlastně Kosovského bibliografii v období 1959–1966.^{68]} Při následných výsleších si vyšetřovatelé nechali obsah některých význačnějších položek stručně popsat. Pokud jde o díla s uměleckými ambicemi, Bohumil J. Kosovský vypovídal např. o své „maloměšťácké parodii“ *Skokani*, jejíž děj se odehrává na Hořicku, o románu *Pokus profesora Kabuláče*, v němž se vypráví o objevu „jednoho z profesorů Karlovy univerzity, který je ve značném předstihu před současnou vědou, takže se střetává s konzervativními profesory, zatím co je podporován většinou posluchačů KU“^{69]} (zde je pravděpodobné, že do postavy hlavního hrdiny projektoval sám sebe), či o nepřijatém scénáři rozhlasového pořadu, v němž spolu vedly rozhovory některé významné zesnulé osobnosti, např. Albert Einstein a Antonín Dvořák, a o nepřijatém scénáři televizního pořadu *Jak Ant. Dvořák dospěl k vytvoření Čerta a Káči*.^{70]} Bohumil J. Kosovský psal také beletrizující paměti, které mu byly v roce 1966 rovněž zabaveny a které – pokud by se je podařilo v archívech represivních orgánů dohledat – by mohly být významným pramenem doplňujícím poznání dějin spiritismu, homosexuality i třetího odboje.^{71]}

Vedle toho bylo u Kosovského zabaveno také několik rukopisů, v nichž vysvětloval své filozofické a politické názory. Z první skupiny šlo zejména o text *Člověk dochází k pochopení čtvrté dimenze*, jehož deset kapitol

---

vaci svazek“ pod názvem „Metafyzik“. Jeho styky při návštěvách Prahy u ní vzbuzovaly „podezření ze spoluúčasti na organizování ilegální organizace“ (ABS, signální svazek 7359 Plzeň).

68] Protokol o provedení domovní prohlídky ze dne 30. března 1966 (ABS, vyšetřovací spis V-8053 MV, fol. 13–14).

69] ABS, vyšetřovací spis V-8053 MV, fol. 49. Text románu měl v době, kdy jej zabavila StB, 332 stran strojopisu (tamtéž, fol. 71).

70] Tamtéž, fol. 29 a 49.

71] Jak vyplývá z protokolu o výslechu, kterému byl Bohumil J. Kosovský podroben 26. července 1966, měly paměti nést název *Chvilé zlé a chvíle monumentální* a mělo je tvořit několik samostatných textů. Z protokolu jsme informováni o názvech a prvních a posledních slovních spojeních jednotlivých dílech textů, a můžeme si tak učinit určitou, byť velmi fragmentární představu o Kosovského poetice v polovině šedesátých let: 1) *B. J. Kosovský o sobě*: „Podkrkonosí, krajina (...) kterým studium čtvrté dimenze a metafyziky se stane úkolem.“ 2) *Proč píší tuto knihu*: „Pamatují si na rok 1936–1939–1945 (...) chytat tonoucí za pačesy.“ 3) *Paměti*: „Právě jsem dočetl Mňáčkovo zpovídání (...) které se vymykají třem dimensím.“ 4) *Bolest člověka*: „Brezino, Místře nad Mistry (...) v jakémkoliv tématu, heslech a téžích.“ 5) *Stalinští recidivisté a vývoj doby*: „Je to těžké (...) a pracujiím na světě jest.“ 6) *Jedna minuta hrůzy* (v tomto textu Kosovský pojednal o svých zážitcích z doby nacistické okupace): „Prožitek z doby Anhaletl-agera (...) přece dostalo domů.“ 7) *Libri diaboli*: „Knihy ďábelské! (...) psychopatickou nenávist k lidstvu.“ 8) *Gang zbořilovský* (srov. výše): „7. listopadu 1959 (...) „kdož z neštěstí mého se těší.“ 9) *Debilové, vandalové*: „Město kamenné krásy (...) Jsou to Nikdo.“ 10) *In memoriam F. Rosenfeldera z Prachatic*: „Vaše duše (...) podnik rodinného odkazu.“ 11) *Doktor Paracelsus Erban*: „Dokončuji román (...) individua ve jménu kolektiva.“ 12) *Poslouchej Puškine* (báseň, z níž není v protokolu citován žádný úryvek); 13) *Spectabilis Přestýče*: „Taková malá věc (...) Jmenuje se Honza J. z Přeštic“ (tamtéž, fol. 71–72).

v celkovém rozsahu 500 stran odeslal do USA, kde doufal v jejich vydání, a jedenáctou kapitolu měl v době domovní prohlídky ještě uschovánu v bytě.^{72]} Z druhé skupiny pak především o krátký, třináctistránkový text *Magna Charta Libertatum Intelektualis* (sic!), v němž kritizoval komunistický režim v Československu a navrhol, jakým způsobem by bylo vhodné jej reformovat. Tento text, který se měl rovněž stát základem pětisetstránkového spisu, přitahoval pochopitelně pozornost StB nejvíce. Názory, které v něm Kosovský vyložil, byly totiž shrnutím jeho soukromých výkladů a rozmluv, které vedl při svých návštěvách Prahy a které byly příčinou jeho obvinění z pobořování. Stručně shrnuto, Bohumil J. Kosovský kritizoval mocenský monopol komunistické strany a navrhol vznik čtyř samostatných stran, které by však navzájem patrně nesoutěžily ve volbách, nýbrž každá by měla určeno, v které oblasti politiky by působila a z jakých řad by se rekrutovalo její členstvo.^{73]} Komunistická strana Československa by byla zrušena. Podle Kosovského „vývoj světa a tím i v republice směřuje k tzv. intelektualismu, tj. k vládě těch lidí, kteří jsou v národě nejhodnotnější“.^{74]} Kosovský předvídal, že „bude příští vývoj státu veden odborníky na nejvyšší úrovni ve všech oborech lidského myšlení a práce, což v současné době není,“^{75]} a domníval se, že „celý vývoj v Evropě směřuje k politické unifikaci evropských států, t.j. k vytvoření spojených národů

72] Tamtéž, fol. 50. Bohumil J. Kosovský o tomto díle u výsledku prohlásil, že „pokračuje v myšlenkách Einsteina, podporuje jeho metafyzické názory, zejména pokud jde o myšlení, které v tomto svém díle stavím nezávisle na mozku a na řeči. Názory, které jsem vyslovil v tomto svém díle pochopitelně popírají dialektický materialismus. Protože jsem věděl, že v ČSSR nemohu takové dílo vydat rozhodl jsem se uveřejnit je v zahraničí“ (tamtéž). Ze zahraničního vydání rovněž sešlo, což Kosovský vysvětlil tím, že jeho americká zprostředkovatelka Jenny Tarkowski v roce 1964 zemřela, avšak rukopis se měl dále nacházet u jejího manžela v Brooklynu (tamtéž).

73] Bohumil J. Kosovský se ke koncepci systému politických stran vyjádřil při výsledku dne 14. dubna 1966. Demokratická strana sociálního programu měla „slučovat jak inteligenci, tak i proletariát a hledat uplatnění jako socialistická strana, která by ve své politice vycházela z reformovaného učení marxismu, ev. jiných osob“. Demokratická strana národního programu by „svou činností přesahovala rámec jednoho státu a jejím[...] úkolem by bylo sblížovat národy a učinit je rovnocennými. To znamená, že stejné strany by bylo nutné vytvořit i v jiných státech.“ Demokratická strana zemědělské a průmyslové práce by sdružovala „vynikající odborníky z průmyslu všech odvětví a cílem této politické strany by bylo sjednotit evropské a světové průmyslové dění. Této politické straně jsem ve svém programu dal největší důležitost, byla to strana intelektuálů a proto jsem také dal do názvu mého programu i slovo INTELEKTUALIS [sic!]. Občané kteří by byli sdruženi v této politické straně by vlastně byli vedoucí silou ve státě.“ Konečně, Demokratickou stranu paneuropského programu si chtěl Kosovský „ponechat pro sebe“. Cílem této politické strany by bylo „smíření rozdílných ideí, zrušení všech revolučních bojů a násilností a vyzdvižení těch cílů k nimž lidstvo chce dojít. Tato politická strana by se ve své činnosti řídila filosofií jejíž jsem stoupencem, to je filosofií metafyzickou, kterou jsem chtěl obohatit vlastními myšlenkami“ (vše tamtéž, fol. 57–58).

74] Tamtéž, fol. 43.

75] Tamtéž, fol. 43.

evropských, jako beztrždní sociální svazek všech států do kterého bude začleněno i Československo, jako úplně neutrální stát po všech stránkách. To ovšem znamená změnu zřízení v ČSSR i v jiných socialistických státech a i některých státech kapitalistických.^{76]} Tato organizace, v níž by se státy vzdaly části své suverenity ve prospěch celku, „by byla centralisována do Československa jako do pacifického středu Evropy“.^{77]} Z Čech měla ostatně vyjít také „ta první pochodeň, která dá příklad ke klasické demokratičnosti. Tato osobnost není dosud známa, mesianismus je předpokládán, mesiáš není známý.“^{78]} Jak lze vytušit z Kosovského sdělení, že nemá v úmyslu své zamýšlené pětisetstránkové dílo vydat v zahraničí, protože chce, aby „vycházelo z Československa jako nový pramen poznání“,^{79]} představoval si v úloze mesiáše sebe sama.

Bohumil J. Kosovský při jednom z výsledků uvedl, že k úvahám o tom, jak ideálně uspořádat společnost, jej přivedly trpké zkušenosti z dlouholetého věznění za okupace a komunistického režimu: „Vzhledem k tomu jsem začal uvažovat o filosofii, která by odpovídala dalšímu vývoji lidské společnosti bez jakéhokoliv násilí. To znamená výchova občanů k nesobeckosti, k naprosté čestnosti a k velkému kolektivnímu vyrovnání všech lidí bez tříd.“^{80]} Také změna poměrů se měla podle něj odehrát nenásilnou cestou^{81]} a politické strany v novém zřízení se měly oprostít od revolučních metod činnosti.^{82]}

Své vývoody budoval Kosovský jednak na základě vysílání zahraničního rozhlasu, mj. též Hlasu Ameriky a Svobodné Evropy,^{83]} avšak především na základě diskusí, které vedl se svým bývalým spoluvězněm Václavem Tlustým. Tento bývalý pracovník aparátu agrární strany a v padesátých letech politický vězeň z procesu s tzv. „Zelenou internacionálou“, s nímž se Kosovský seznámil ve vězení v Ruzyni,^{84]} byl v roce 1960 propuštěn v rámci amnestie prezidenta Novotného a s Kosovským, s nímž jej spojoval zájem o spiritismus, se začali navštěvovat. Skutečnost, že své politické názory formulovali někdy také v přítomnosti více osob než dvou,^{85]} což byl definiční znak skutkové podstaty

---

76] Tamtéž, fol. 44.

77] Tamtéž, fol. 46.

78] Tamtéž, fol. 30.

79] Tamtéž, fol. 56.

80] Tamtéž, fol. 55.

81] Tamtéž, fol. 66.

82] Tamtéž, fol. 57.

83] Tamtéž, fol. 46.

84] Tamtéž, fol. 42.

85] Zdá se, že Kosovský si dokázal díky svému charismatu po návratu z tábora nápravných prací brzy konstituovat nový okruh následovníků, jejichž postoj k němu mohl být poněkud nekritický.

trestného činu pobuřování dle § 100 tr. z., pak v roce 1966, jak jsem již předelal výše, přivodila zahájení trestního řízení proti oběma přátelům, z nějž ostatně pochází také značná část pramenné základny, z níž vycházím. Tyto schůzky probíhaly nejčastěji u manželů Rosenfelderových z Prahy, taktéž stoupenců spiritismu, kteří Kosovského a Tlustého dvakrát či třikrát do roka zvali na návštěvu, a Václav Tlustý o svých politických názorech hovořil také ve svém zaměstnání.

Jak jsem již uvedl, byl Kosovský v průběhu tohoto trestního řízení uznán nepřičetným, trestní řízení proti němu bylo proto zastaveno^{86]} a souzen nebyl. Určitý podíl na tomto výsledku měla též Kosovského advokátka Ludmila Turečková, která Kosovského hájila již v roce 1950. V průběhu trestního řízení v roce 1966 podala návrh na znalecké zkoumání jeho duševního stavu, přičemž argumentovala v podobném duchu, v jakém následně vyzněl již citovaný znalecký posudek: *Kosovský „dělá na první pohled dojem člověka zcela nenormálního“*,^{87]} má utkvělé mesianistické představy a „*pro svou duševní poruchu ani nemůže rozpoznat nebezpečnost svého jednání pro společnost a své jednání ovládat*“.^{88]} Uvedla přitom také, že „*během výkonu trestu podle rozsudku st. soudu [z roku 1950] rozhodně se tato psychopathická osobnost nijak kladně nezměnila, naopak, obviněný se cítil velikou osobností, neboť si pamatoval závěr závěrečného projevu st. prokurátora, jimž byl tenkrát Dr. Barbaš, a tento projev opakoval bez svého sebekritického hodnocení asi v tom smyslu, že „sám st. prokurátor prohlásil o něm, J. B. Kosovském [sic!], že je arcibiskupem čsl. spiritistů a metafysiků“*“.^{89]}

Dva dny poté, co bylo trestní řízení proti Kosovskému zastaveno, zaslal svému vyšetřovateli Zdeňku Bláhovi dvě barevné fotografie polí rozkvetlých tulipánů v Lužanech s dopisem tohoto znění: „*Vážený pane kapitáne, dovoluji si poslati Vám a panu kapitánu Vavříkovi fotografie našeho tulipánového terénu jako pozvání, až opět pokvetou. Jsem již trvale hlášen v Lužanech a radostně mě zařadili do podniku. Přijměte, prosím, moji úctu, B. J. Kosovský, Lužany 30/7/1966.*“^{90]} Druhý obviněný Václav Tlustý byl však v roce 1967 odsouzen k trestu odnětí svobody na dva roky s podmíněným odkladem na tři roky.^{91]}

Svědčí o tom například věnování v knize, která mu byla při domovní prohlídce zabavena: „*Svému učiteli za ukázání správné koleje – Anežka Janátová, 29. 11. 61*“ (tamtéž, fol. 14).

86] Usnesení Správy vyšetřování StB ze dne 27. července 1966. Tamtéž, fol. 193–194.

87] Tamtéž, fol. 191.

88] Tamtéž, fol. 191.

89] Tamtéž, fol. 191.

90] Tamtéž, fol. 217.

91] Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 7. září 1967 v trestní věci proti Václavu

Poslední léta

Další zprávy o životě Bohumila Jednoroviče Kosovského máme až z roku 1980, kdy se o něj zajímala plzeňská správa StB. „Agenturní cestou“ totiž zjistila, že se na zámku v Lužanech schází se zástupci Hlávkovy nadační správy, s nimiž „rozebírá a hodnotí současnou hospodářskou a politickou situaci v ČSSR. Rovněž společnost zavádí diskuze i na otázku církve, kde kladně hodnotí polského biskupa a papeže, kteří dle nich dělají dobrou církevní politiku.“^{92]} Zejména však Kosovský s přáteli uvažovali o tom, že by mohli nabídnout členům Charty 77, aby si přijeli na lužanský zámek odpočinout od pronásledování, kterému jsou vystaveni v Praze. Státní bezpečnost, konkrétně pracovníci její plzeňské expozitury „operativní pracovník ppor. Česák [a] náčelník 1. oddělení Rada Josef“,^{93]} proto Kosovského v letech 1980–1982 „rozpracovávala“ v rámci nově založeného signálního svazku s názvem „Grof“.

Ze závěrečné zprávy z roku 1982, v níž Česák a „Rada Josef“ hodnotí své zásahy do Kosovského soukromí, se zdá, že Kosovský nežil v Lužanech až tak izolovaným životem, jak se to mohlo jevit z pramenů z poloviny šedesátých let (třebaže i tehdy externí pozorovatel zmiňoval, že přijímá neznámé návštěvy, srov. výše). Doslova píše: „V průběhu rozpracování bylo zjištěno, že objekt udržuje rozsáhlé osobní i písemné styky nejen v rámci republiky, ale i do zahraničí (...). V rámci ČSSR udržuje Kosovský styk převážně na mladé lidi, kteří jej navštěvují v místě jeho trvalého bydliště.“^{94]} Kolem této okolnosti se také soustředila jejich strategie, jak zamezit Kosovského „nepřátelské činnosti“:^{95]} s některými jeho známými provedli „narušovací pohovory, které splnily svůj cíl, neboť došlo ke kompromitaci objektu a tím byly vzájemné vazby narušeny“.^{96]} Tři pohovory provedli také přímo s Bohumilem J. Kosovským, a touto cestou se jim potvrdilo, „že jeden z cílů rozpracování byl splněn, neboť došlo v několika případech k přerušování jeho styků na mladé lidi a tím i k jeho částečné izolaci“.^{97]}

Bohumil Jednorovič Kosovský zemřel dne 31. prosince 1987 v Klatovech.^{98]} Z toho, jak jsme měli možnost poznat jeho osobnost, je jasné,

---

Plustému. Tamtéž, fol. 223–226.

92] ABS, signální svazek 7359 Plzeň.

93] Tamtéž.

94] Tamtéž. O mladých lidech, kteří byli „přítahováni jeho charismatickou osobností a nekonformními názory“, hovoří též Michal Hranáč (V. KOKOŠKOVÁ, *Život*, s. 5).

95] ABS, signální svazek 7359 Plzeň.

96] Tamtéž.

97] Tamtéž.

98] Centrální evidence obyvatel.

že pokud by žil ještě o dva roky déle, viděl by v sametové revoluci dokonalé naplnění svých předpovědí. Ostatně, jak vzpomíná Michal Hranáč, Kosovský nahrál na magnetofonový pásek proroctví o tom, že až bude svatořečena Anežka Česká, padne komunismus, a „*v době, kdy Václav Havel seděl ve vězení, bylo již Bohumilu Kosovskému jasné, že jednou bude našim prezidentem*“.^{99]}

A Political Prisoner, a Political Visionary, a Tulip Grower: The Original Personality of Bohumil J. Kosovský

Summary

Bohumil J. Kosovský (1898–1987) has been known to scholarship as one of the prominent Czech spiritists of the 1930 s and 1940 s and also as an author of some petty homoerotic novels published in the same time. In the interwar period he worked as a chemical engineer in various industrial enterprises, as a secretary of the Senate club of the National Democratic Party or as an employee of a publishing house. During the Nazi occupation he was imprisoned for reasons other than a political activity; after WWII he was investigated due to an accusation of collaboration with the occupant. This paper deals with his political activities and visions during the Communist era in Czechoslovakia. In 1948 Kosovský founded an illegal group which, according to his initial idea, should have established an government-in-exile in the West. After this very ambitious goal turned to be unrealistic, the group kept on organising illegal border crossings of Czechoslovak citizens wishing to leave the country for the American zone in Germany. In 1950 Kosovský was sentenced to a lengthy term in a forced labor camp, but released before the end of the term, in 1959. Since that time he lived in Lužany, working in a tulip growing farm and, beside this, preparing a utopian project of a state reform which he wrote down and discussed with his friends. For these reasons, a new investigation was launched against him in 1966, but was stopped quite soon as he was found insane. In this respect, the paper deals also with a question of a methodological nature: how to approach the autobiographical discourse of an actor whose texts and transcribed utterances bear witness of a special conception of reality, giving evidence of an outspoken eccentricity, and above all of a megalomaniac appraisal of the self. The author does not believe it possible to refute such discourse automatically as irrelevant, since the reality of Kosovský's action is out of doubt, his eccentricity being on the contrary what many nonconformist milieus appreciated in him.

---

^{99]} V. KOKOŠKOVÁ, *Život*, s. 4.

